

Jēri jābaro ar garšīgu, svaigu un kvalitatīvu barību

Limbažu novada Kaijciema zemnieku saimniecībā "Mikaitas", kas nodarbojas ar aitkopību, 15. jūlijā notika fermu dienu pasākumu seminars par graudu barības nozīmi kvalitatīvu zīdējēju izaudzēšanā ganību periodā.

Pasākumu organizēja Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centrs (LLKC) Zālēdāju projekta ietvaros. Fermu dienu "Mikaitās" apmeklēja plašs interesentu pulks: aitu audzētāji, lopkopības speciālisti, lopkopības konsultanti, zinātnieki no LLU un potenciālie aitu audzētāji, kuri vēlas uzsākt biznesu aitkopībā. Priece tas, ka daži pagājušā gada fermu dienu dalībnieki neformālās sarunās apstiprināja faktu, ka Zālēdāju projekta fermu dienās iegūtās zināšanas ir bijušas kā stimuls paātrinātai aitu saimniecības izveidei. „Mikaitās” ikvienam dalībniekam bija iespēja iegūt informāciju par aitkopības aktuāliem jautājumiem aitu ganāmpulku veselības profilaksē, kvalitatīvu jēru iegūšanā, saglabāšanā, aitu un jēru ēdināšanā, kā arī ganību un rupjās lopbarības kvalitātes nodrošināšanā.

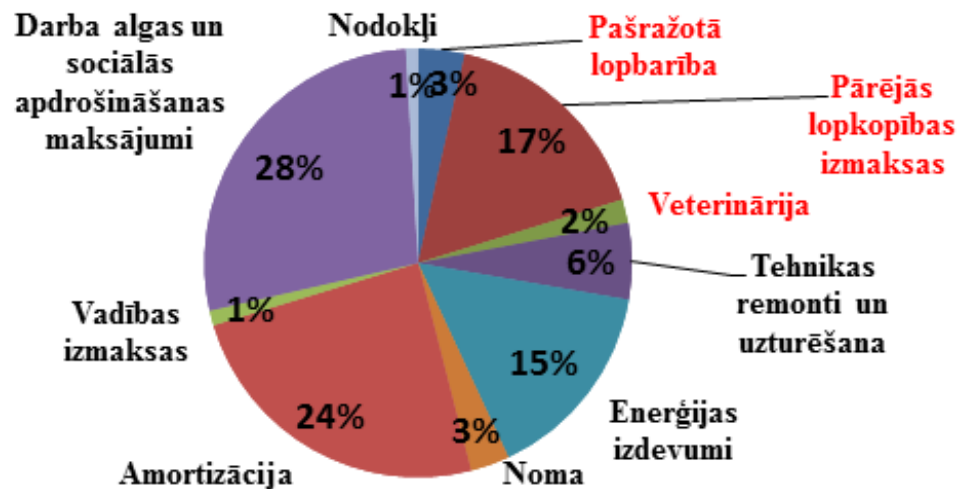
LLKC Lopkopības kompetenču centra vadītāja Anita Siliņa aitkopības nozares interesentus iepazīstināja ar situāciju aitkopības nozarē Latvijā. Aitu skaits Latvijā pēdējo desmit gadu laikā ir pieaudzis no 36 200 līdz 92 544 aitām uz 2015. gada 1. janvāri. Aitu mātes no kopējā aitu skaita sastāda aptuveni 37%, ja 2005. gadā aitu mātes Latvijā bija 11 200, tad šāgada 1. janvārī to ir 34 977. Aitu ganāmpulku skaitam tendence palielināties nav tik liela, patlaban mūsu valstī ir ap 4500 aitu ganāmpulku, tomēr ir vērojama tendence esošajām saimniecībām palielināt dzīvnieku skaitu. Tāpēc aitu audzētājiem ir nepieciešama jauna pieredze, prasmes un zināšanas. Šogad jāsecina, ka ar aitkopību sāk nodarboties ar lauksaimniecību iepriekš nesaistīti cilvēki, kuriem nepieciešams sniegt pamata zināšanas aitkopības nozarē. Mūsdienā sabiedrībā aizvien vairāk patērētāju Latvijā audzētu jēru gaļu izvēlās kā kvalitatīvu, veselīgu un ekoloģisku produktu. Vairāk nekā 100 saimniecību (uz 1.07.2014.) iekļāvušās bioloģiskās lauksaimniecības sistēmā. Lai uzsāktu darboties aitkopībā, nepieciešamas salīdzinoši mazākas investīcijas ēkām un tehnoloģijām nekā piena lopkopības vai gaļas liellopu sektorā. Latvijā mērķtiecīgi attīstītu ciltstarbu aitkopībā veicina LLU Lauksaimniecības fakultātes profesore Daina Kairiņa, kura ar uzkrātajām zināšanām un pieredzi šajā jomā ir spējusi organizēt aitkopjus mērķtiecīgai aitu genofonda izveidei, kā rezultātā Latvijā ir saglabāta Latvijas Tumšgalves aitu šķirne. Ir saimniecības, kas piedāvā tirgū vaislas dzīvniekus. Nozares attīstības stratēģija galvenokārt tiek veidota Latvijas Aitu audzētāju asociācijā (LAAA). Nozares attīstības temps ir atkarīgs no valsts un Eiropas Savienības atbalsta.

„Mikaitās” LLKC Zālēdāju projekta ietvaros aitkopības demonstrējumi norit jau otro gadu, tādēļ pasākuma dalībnieki tika iepazīstināti ar demonstrējumu saimniecības ekonomiskajiem rādītājiem 2014. gadā.

Izmaksu struktūrā viena gaļas kilograma ražošanai lielākās izmaksas veidoja darba algas un sociālās apdrošināšanas maksājumi, un, tā kā saimniecībā ir veiktas investīcijas ražošanas ēku būvniecībā un tehnikas iegādē, tādām saimniecībām ir ievērojamas amortizācijas izmaksas, kas ilustratīvi apskatāmas 1. attēlā.

1.attēls

Izmaksu struktūra viena gaļas kilograma saražošanai, SIA „Mikaitas”, 2014. gads

Lai saražotu 1 kg jēra gaļas, tās pašizmaksa šajā demonstrējumu saimniecībā 2014. gadā bija 4,36 eiro. Savukārt aitu mātes uzturēšanas izmaksas šajā saimniecībā 2014. gadā bija 294 eiro. Pasākuma dalībnieki ar interesi iedziļinājās saimniecības ekonomiskajos aprēķinos, ļoti cerams, ka arī citus aitkopības nozarē strādājošos šādi pašizmaksas aprēķini vedinās veidot ekonomiskās analīzes aprēķinus savās saimniecībās.

Aija Šneidere, praktizējoša veterinārārste (specializācija aitkopība), SIA „Mikaitas” saimniece, pastāstīja, ka saimniecība sāka veidot 2004. gadā, no 2005. gada tā strādā ar bioloģiskās saimniekošanas metodēm. Vaislas materiāls iegādāts Somijā un Dānijā. Saimniekošanas pamatā dzīvniekiem izvirzīti šādi kritēriji: aitu mātēm – atnešanās vieglums, mātes īpašības, jēriem - dzīvotspēja. Patlaban saimniecība apsaimnieko ap 300 ha lauksaimniecībā izmantojamās zemes (LIZ), vairāk nekā 180 ha ir ierīkoti kultivētie zālāji, kuru botāniskais sastāvs ir daudzveidīgs: baltais āboliņš, sarkanais āboliņš, viengadīgā, daudzgadīgā un hibrīdā airene. Saimniecībai ir piešķirts šķirnes dzīvnieku audzētāju saimniecības statuss. Pamatā saimniecībā SIA „Mikaitas” audzē Latvijas tumšgalves, *Oxforddavn* šķirnes dzīvniekus. Saimniecībā patlaban ir ap **450 aitu mātēm, pavisam vairāk nekā 1000 aitu**. Aitas ir izvietotas četrās mītņos, jaunākā un modernākā novietne uzcelta 2013. gadā. Visvairāk iepriekšējos gados ir investēts zālajos, lai padarītu ražīgas aitu ganības. Investējot zālajos, saimniecībā iegūst ganību zelmeni ar augstu proteīna un enerģijas saturu, kas aitu mātēm ilgstoši ļauj saglabāt pienīgumu, tādēļ jēriņiem ir labi dzīvības pieaugumi visu ganību sezonu. Saimnieku ģimenē aug divas meitas, kuras aktīvi piepalīdz darbā ar jēriem un aitiņām. Aija uzsvēra, ka ar prieku nodrošina prakses vietas Latvijas Lauksaimniecības universitātes studentiem un labprāt dalās ar savu pieredzi un zināšanām ar citiem aitkopības nozarē iesaistītajiem interesentiem un kolēģiem.

Jānis Miķelsons, SIA „Mikaitas” saimnieks, pasākuma dalībniekus iepazīstināja ar aitu sargsuņiem ganībās. Tie nodrošina aitu ganāmpulka aizsardzību pret vilkiem un klaiņojošiem suņiem, un citiem nelūgtiem ciemiņiem ganību teritorijā. Ganību suņi dzīvo kopā ar aitu ganāmpulku ganībās un nevienam nepiederošam neļauj tuvuoties ganāmpulkam. Jānis uzsvēra, ka tā ir vērtīga investīcija, jo ar šādiem palīgiem aitu ganāmpulki var tikt ganīti ļoti attālos mežu un purvu stūros, bet tiek no plēsējiem pasargāti. Tā kā dalībniekiem bija liela interese par saimniecībā esošajiem teķiem, Aija klātesošos iepazīstināja ar pamatnosacījumiem, izvēloties teķi aitu ganāmpulkam. Lai varētu iegūt paredzēto jēru skaitu no aitu mātēm, ieteicama ir teķa pārbaude pirms lecināšanas. Jāpievērš uzmanība teķu sakodienam, sēkliniekiem un to izmēram, svaram, solim, slimībām un „smaidu” pie aitām jeb flēmēšanu. Ja ganāmpulkā iegādājās teķi, tad 90 dienas to tura karantīnā, pēc iegādes vanna kājas, attārpo, pārbauda laboratorijā attārpošanas rezultātus, nosaka kondīciju – optimāli 3,5 no 5 punktiem. Pirms lecināšanas teķi sāk piebarot,

kontrolē ķermeņa kondīciju, kura nedrīkst būt lielāka par 4 punktiem no 5 iespējamajiem. Teļa uzvedību un interesi par aītām novēro. Teķis, kurš neaplec sava ganāmpulka aitu mātes, var radīt ganāmpulkam lielus ekonomiskos zaudējumus.

Tālākā darba gaitā **Ilmārs Gruduls**, LLKC Lopkopības speciālists, klātesošos iepazīstināja ar demonstrējuma „Graudu barības nozīme kvalitatīvu zīdējēju izaudzēšanā ganību periodā” aktualitāti, norisi un rezultātiem. Viens no mērķiem bija noskaidrot, vai zīdāmo jēru piebarošana ar papildbarību ganību periodā ir ekonomiski pamatota, jo īpaši, ņemot vērā, ka saimniecība saimnieko ar bioloģiskām metodēm.

SA "Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centrs"

Demonstrējuma rezultāti

Augšanas un attīstības rādītāji

	Vidēji	Kontroles grupa	Demonstrējuma grupa
Demonstrējuma ilgums, dienās	111,9	111,5	112,2
Kopējais dzīvmasas pieaugums, kg			
Aitīgām		26,4	26,4
Teķīšiem		27,9	30,4
Kopējais dzīvmasas pieaugums, gramos	264	243	251
Aitīgām		239	234
Teķīšiem		248	273

Demonstrējuma ilgums bija vidēji 112 dienas. Aitas ar jēriem atradās ganībās, demonstrējuma grupā jēriem bija pieejams placinātu zirņauzu maisījums, abām demonstrējuma jēru grupām pieejama ganību zāle un aitu mātes piens, siens, lopbarības sāls, minerālbarība un melase. Demonstrējuma grupā iekļautie jēri 112 dienu periodā patērēja 143 kg placinātu zirņauzu maisījumu. Izēdinātās papildbarības cena – **95,00 eiro/t**, izēdinātās papildbarības izmaksas demonstrējuma grupas jēriem nobarošanas periodā – **13,59 eiro**. Vidēji patērētās papildbarības daudzums dienā uz vienu jēru demonstrējuma laikā – **22 gramī**. Vidējās patērētās papildbarības izmaksas uz vienu jēru demonstrējuma laikā **2,1 eiro centi**. Vidējās patērētās papildbarības izmaksas uz vienu kg dzīvmasas pieaugumu demonstrējuma laikā – **0,075 eiro centi**. Demonstrējuma grupas dzīvnieki demonstrējuma laikā uzrādīja labākus dzīvmasas rādītājus par kontroles grupas dzīvniekiem – par 1,06 kg. Vidējais diennakts pieaugums demonstrējuma grupas dzīvniekiem ir lielāks nekā kontroles grupas dzīvniekiem par 8 g. Tā kā tika izbarots maisījums, kas bija ar zemu proteīna līmeni, nepieciešami papildu aprēķini, vai ir sasniegta ekonomiskā efektivitāte, zīdējēju piebarošanai izmantojot zirņauzu maisījumu ar zemu kopproteīna līmeni.

Profesore **Daina Kairiša** norādīja, ka pareiza jēru piebarošana veicina labāku muskulatūras veidošanos, un līdz ar to – kvalitatīvākas gaļas ieguvī. Faktoru, ka demonstrējuma laikā aitu mātes, kas ganībās bija kopā ar zīdējējiem, ievērojami pieņēmas svarā, norāda par barības vielu nepietiekamību pēcatnešanās periodā.

Profesors **Aleksandrs Adamovičs** uzsvēra, ka aitu vērtīgā īpašība ir to spēja izmantot ļoti daudzveidīgo rupjo lopbarību. No 800 augu sugām, kas sastopamas dabiskās ganībās, aitas izmanto vairāk nekā 500, liellopi – ap 150, zirgi – 9. Aitām jānodrošina laba ēdināšana visu gadu. Ēdināšanā jāizvairās no straujas barības maiņas. Nedrīkst izēdināt bojātu vai pelējušu barību. Nedrīkst dzirdināt no stāvošiem dīķiem vai grāvjiem. Vienmēr jābūt brīvi pieejamām ar mikroelementiem bagātām sāls briketēm. Aitas ir ganāmpulka dzīvnieki. Tām ir ļoti spēcīgi izteikts

bara instinkts ar ganāmpulkam raksturīgu dzīvnieku hierarhiju. Ja kaut viena aita nošķiras no ganāmpulka, viņa dara visu, lai piebiedrotos pārējām aitām barā. Ja aita, kādu apstākļu spiesta, tendenciozi nodalās no ganāmpulka, var paredzēt, ka viņa ir slima vai ar viņu kaut kas nav kārtībā. Nepieciešams noķert un izmeklēt katru aitu, kura uzvedas ne tā kā parējās. Izolējiet viņu! Nodrošiniet labāko barošanu! Apmieriniet visas viņas vajadzības! Nepieciešams periodiski izmeklēt visas aitas un novērtēt tās. Profesors akcentēja, ka aitu ganīšanai visur, kur tas ir iespējams, jāizmanto dabisko zālāju platības, veicot to virspusējo uzlabošanu un mēslojot. Ļoti bieži dabisko zālāju zelmenis pēc botāniskā sastāva ir bagātāks nekā sētajās ganībās. To izmanto tad, ja vecajā zelmenī ir saglabāties daudz vērtīgu zālaugu. Tas ir zālāju produktivitātes paaugstināšanas veids ar ekonomiski izdevīgākiem paņēmieniem. Tādus zālājus var uzlabot: pareizi mēslojot un kopjot, piesējot vērtīgās zāļu sugas.

Sēklu piesēja ir efektīva velēnu podzolētās, velēnu glejotās un kūdras augsnēs, kuras ir pietiekami (bet ne pārmērīgi) mitras. Piesējai velēnā izmanto galvenokārt tauriņziežus. Sēklu piesējas norma ir: sarkanajam āboliņam 3–5 kg ha⁻¹, lucernai – 8 kg ha⁻¹. Hibrīdu lucernu vislabāk piesēt maisījumā ar sarkano āboliņu. Kopējā izsējas norma 6 kg ha⁻¹ un sugu attiecību 4:1. No stiebrzālēm piesējai var izmantot tikai ātraudzīgās sugas (ganību airene, kamolzāle, augstā dižauza, niedru un pļavas auzenes). Veicot piesēju, izmanto speciālas sējmašīnas. Ar mazākām sekmēm var izmantot graudaugu sējmašīnu modifikācijas ar diskveida lemešiem vai speciāli šīm vajadzībām pievienotiem kultivatora kaltveida zariem. Lai zāļu sēklu piesēja velēnā būtu efektīva, ir jāierobežo vecā zelmeņa intensīva augšana. Tas nepieciešams konkurences samazināšanai starp vecajiem zālaugiem un sēklu dīgļstiem par barības vielām un ūdeni. Ļoti svarīgi nodrošināt labvēlīgus attīstības apstākļus dīgļstiem 1,5–2 mēnešus pēc piesējas. Pļavās pēc piesējas zelmeni divas reizes nogana un rudens sākumā nopļauj. Vecā zelmeņa augšanas intensitāti pļavās var ierobežot, apstrādājot to ar atbilstošu herbicīdu nelielām devām, kurus izvēlas atkarībā no zelmeņa botāniskā sastāva, apmēram 10–15 dienas pirms sēklu piesējas. Sēklu piesēja vecā velēnā ir energotaupīga zālāju ražības un zāles kvalitātes paaugstināšanas tehnoloģija, kas ievērojami samazina biomasas produkcijas pašizmaksu. Profesora kungs ļoti uzsvēra ganību sistēmu pareizas apsaimniekošanas lielo nozīmi. Veicot piesēju, izmanto speciālas sējmašīnas. Ar mazākām sekmēm var izmantot graudaugu sējmašīnu modifikācijas ar diskveida lemešiem vai speciāli šīm vajadzībām pievienotiem kultivatora kaltveida zariem.

Pasākuma praktiskajā daļā profesors Aleksandrs Adamovičs saimniecības ganībās komentēja stiebrzāļu un proteīnaugu attiecības, un ganību kopšanas nozīmi to izmantošanā. Ilmārs Gruduls demonstrēja, kā pareizi no skābbarības ruļļa paņemt paraugu, lai pēc laboratorijā veiktās ķīmiskās analīzes varētu objektīvi spriest par skābbarības kvalitātes rādītājiem. Aija Šneidere praktiski demonstrēja, kā novērtēt teķu kvalitāti, aitu un jēru veselību.

Atziņas:

- Lai iegūtu labu ģenētisko vaislas materiālu vai kvalitatīvu jēra gaļu, dzīvniekiem ir jānodrošina atbilstoši kopšanas, turēšanas un ēdināšanas apstākļi, par to ir atbildīgs dzīvnieku īpašnieks, kuram ir jābūt zināšanām aitkopības nozarē.
- Saimniecībā „Mikaitas” ir ierīkotas kvalitatīvas ganības, kurās saimnieki no aprīļa līdz jūlijam sekoja līdzī zelumņa ķīmiskajam sastāvam, proteīna līmenis šajā periodā zelmenī bija no 19–21% robežās, kas liecina par zelmeņa labo kvalitāti.
- Lai veiktu zīdējēru piebarošanu, barības līdzeklim, ko paredz izbarot, ir jābūt ļoti garšīgam, svaigam un kvalitatīvam ar proteīna līmeni ne mazāku par 17%. Jēru piebarošanas stacija kopējam ir jāapmeklē un jāuzpilda vismaz reizi dienā.
- Saimniecība iegādājusies aitu ganu sargsuņus, tādā veidā aizsargājot savus dzīvniekus no plēsēju uzbrukumiem.
- Uzmanība tiek veltīta teķu veselībai un tam, lai teķis varētu kvalitatīvi apaugļot aitu mātes, lai aitu mātes būtu auglīgas un iegūtu veselīgus jērus.

- SIA „Mikaitas” saimnieki ne tikai paši nemitīgi papildina zināšanas nozarē un ievieš iegūto pieredzi, bet labprāt ir gatavi dalīties ar citiem interesentiem savā pieredzē.
- Par aitkopības nozari arvien lielāku interesi izrāda gados jauni cilvēki, pasākumu apmeklēja lauksaimnieki, kuri uzsākuši nodarboties ar aitkopību, gan nozares profesionāļi, apmeklētāju vidū bija lauksaimnieki, kas gatavojas uzsākt aitu audzēšanu savās saimniecībās.
- Uzsākot darboties aitkopībā, ir pareizi jāizvēlas piemērotākā aitu šķirne – tieši jūsu saimniecībai. Lai to izdarītu, jāvadās pēc saimniekošanai izvirzītajiem mērķiem.
- Lai aitu ganāmpulks pēc ziemošanas perioda varētu parādīt labus rezultātus (aitu pienīgums, auglība, jēru dzīvmasas pieaugums), ir jānodrošina kvalitatīva rupjās lopbarības bāze pietiekošā daudzumā.
- Lai sekmīgi un ekonomiski strādātu aitkopības nozarē, svarīgi rūpēties par kvalitatīvu rupjās lopbarības bāzi.
- Saimniecībā ir veiktas investīcijas, modernizēti ražošanas procesi. Saimniecība ir vizuāli pievilcīga. Tāds darba stils piesaista jauno paaudzi un rada interesi par nozari un darbu lopkopības saimniecībā.

Anita Siliņa,

LLKC Lopkopības kompetenču centra vadītāja

Foto: Dainis Arbidāns